

LJUBOMIR FELDEK

NAD SVOJOM SOPSTVENOM PESMOM

Gledaš u svoju sopstvenu pesmu
kao u staru fotografiju.
To si ti u doba
kad je još kraj ognjišta stajao panj;
to si ti pre venčanja
kao pred brvnarom
u kojoj spava mlada lepa žena.

Preksinoć ste zajedno bili goli
i devicom si je ostavio
osećajući posebnu gordost
koju i danas osećaš
kad ostavljajuš u devičanstvu
i sve ostale žene sveta.

To si sad ti
nad svojom rukom sa perom
koje kao injekcija, uzimajući krv,
polako cedi iz tebe nekoliko reči
koje su dovoljne
za istraživanje tvoje duše.

KAKO SE PIŠU PESME

Pišem pesmu
koja krivuda po beloj stranici
kao po zelenoj livadi
kao da se sa mnom žmurke igra

Puzi uz glatko stablo pera
kao uz drvo
i skriva se u krošnji mozga
ku lišću

Ja to znam
i pišem drugu pesmu
koja dolazi mirno
kao jesen

Iz krošnje mozga opada lišće
Sad se vidi i ona prva

BRAK

1.
Dugo sam razmišljaо o braku, ženo moja,
dugo sam razmišljaо
zašto Robinson Džefers nije pisao pesme
o bračnoj ljubavi

nego o ženi koja za ždrepcom čezne
i zašto je morao smrt Une da doživi
da bi mogao viknuti
— Najdraža

To me odjednom podseća na tačku iznad i
u njegovom potpisu
koja lebdi iznad sledećeg n
kao Mesec
koji je već, il' tek, za horizontom
2.

Da, mesec i ljudski trag na njegovoј površini
to je brak

Brak ljudsko delo
raketa nije baš sasvim udobna
ta lepa pobeda čovekova nad prirodom
uz čiju pomoć se tek na površinu Mesečevu
penje

beli Armstrong kao Aveljev dim
da bi tamo u soprano
čuo bas brata Armstronga koji cvili
da bi ponovo pogledao dole
na plavu Kainovu zvezdu
tu lepu pobedu prirode nad čovekom.

POHVALA DŽEFERSU

Živeli ste u Tor House na obali Pacifika,
Robinson, To ime vam je sigurno još u mладости nametalo
ideju da bar pokatkad napustite ljudе

Zašto uostalom ne bi zdrav Muškarac
tako učinio sa dobrom ženom

Ja u drugoj zemlji i u drugom vremenu živim
ali sam isto učinio
Živim u Tor House
ako tako mogu da nazovem zidove kojima sam
se opasao
iznutra
i dok ovde unutra spavaju moja žena i deca
ja sedim pokraj prozora
i gledam kako se pre svitanja talasa
tamo napolju
močni okean Muške duše

LJUBOMIR FELDEK jedan je od pesnika bivše
trnavske grupe. U doba postanka ove grupe bio je
njen glavni teoretičar — mnogo je pisao o pesničkoj
slici i o funkciji metafore u pesmi. Njegova poezija
neće nas omadljati spoljašnjim efektima, na izgled je
mirna i gotovo tradicionalna, ali ispod te prividne jed-
nostavnosti kriju se duboki slojevi originalne pesničke
filozofije.

Do sada je izdao sledeće knjige poezije: *Jediný slaný domov* (Jedini slani dom, 1961), *Kriedový kruh* (Krug od krede, 1970), *Paracelsus* (Paracelsus, 1972). Sabrane pesme pod naslovom *Severné leto* (Severno leto) izađi će mu iduće godine.

ČETIRI
PESNIKA
IZ
BRATI
SLAVE

MILAN RUFUS

MIKELANDELO

Nositi breme i pevati.
Ti si znao ko nosi
lepotu na krštenje.
Mi više ne znamo.

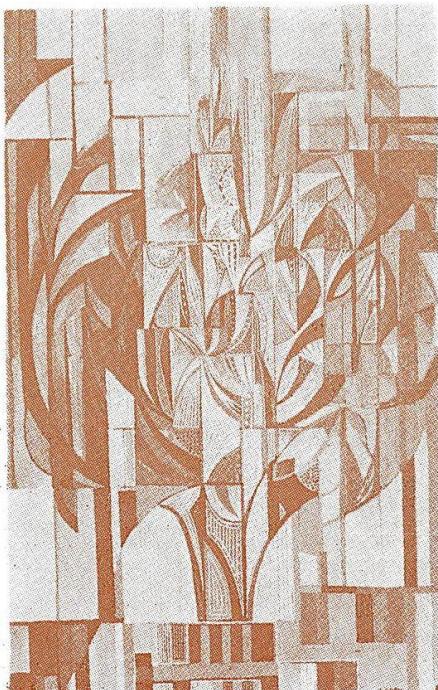
Mi ne znamo, mi samo učimo
kako se navijaju časovnici.
Koliko kostiju ima kit. I pesma.
O, svaka je dlaka uračunata triput
na telu lepote. Šta s ovim, šta sa ovim?

Sa umom, s kojim je sve više
ništavila ko vučjeg slepila — a pesnik,
zbačeni jahač, od traga koji ostavi potkovica
želi konja da stvori.

Zebnja, zamor ...

Mi smo u mnogo čemu, ko deca u šumi,
zašutili.

A pesma, koja je s bogovima bila na ti,
danasa sama sebi priča
smetene, čudne stvari.

zare đorđević kompozicija

SUDBINA

Ufalčovana glava
Gijoma Apolinera
izmišlja pesmu. U zaboravu tela
išli smo za tobom, sudsino.
I trn u tabanu
osećali nismo. Žulj na dlanu
bio je kao šesti prst, al' bez njega
dlan ne bi bio naš.

Tako se telo obavlja,
prileže. Ko potkovicu
savijaju nas po meri
neuhvatljivog.

A mi se baš za to i molimo. Ogist Renoar
vezuje sebe za kičicu:
Bože, još za trenutak
veži nas barem za rep
trojanskog konja.

BRĐANI

Visoko si nam, Bože, visoko,
sto postavio. Dok ga dosegnemo
so i krvav znoj se iz nas cede.
So, za koju često nema para.

Uzvisili ste nas, Gospode Isuse,
Uzvisili ste čoveka.
Po meri raspeća, koje nas neće mimoći.
Dosta je ovde drveća
za raspeća i kolevke.

Moj strogi zavičaj, moj surovi,
ah, tako mi blizak!
Konopljana košulja za kožu slepljena
znojem stoljetnim.

Više je neću svući.
Nosiću je i tamo 'dole, ležeći.
Odozdo će čupati svoje krompirice.

OVAS

I kamenje ponekad záželi da peva
i da zamišlja:
rodilo je ššavka,
veseli hlepčić.

Kao praporci
na kapi ludaka
zvoni njegovo cveće.

I duguljasto zrno u tvrdoj košuljici
šapuće
da će kroz trbuš konja proći
netaknuto
kao kroz zemlju ponornica.
Da će ga kao grožđe iz kolača

na putu zimskom pozobati
sestrice pevanja,
dakle njegove sestre.

Peva i hvali sirotinju
u vetru jesenjem
glavica vesela.
Sirotinju koja je uvek znala
da su od creva žice violina.

Da siti spavaju i da više pevati neće.

DIJALOG ZA SVAKI DAN

Luda pošta nam šalje žene
upola raspakovane. Tako da se nazire
pukotina u sredini. Crta na čaši,
koja je muškarcima mera za pijančenje,
za okrutnost, prodor nežnosti podivljale:

»Do ove crte naspi, pa na eks!
I praznu čašu o zid!«

Ali žene znaju za to. Snuraju oluju,
malim prstom, kao žicu na čarapi.
I celim telom pevaju:
»Kud ploviš,
pijani Noje, na izbušenom čamcu?«

ZAVIČAJ

Gnezde se zveri i ptice. Čovek nema
gde da stavi sveću, kad je ugašena.

Kao magarence u Jerusalim, tako
nosi ga sivi predeo, polako,

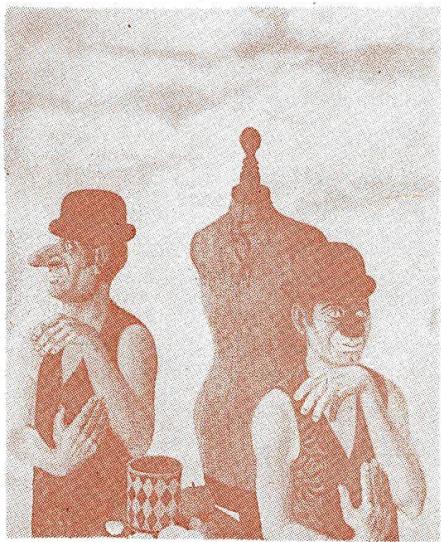
ka krstu drvenom, u potpunom muku,
po gde god po koju bacajući granu.

A on i tamo, gde glina liže ruku,
blagodari joj i za bolest samu.

MILAN RUFUS (1928) zauzima posebno mesto u slovačkoj poeziji. Mada je član srednje generacije pesnika, tendencijama i poetikom svoje poezije mnogo je bliži mladim generacijama. Na izvestan način možemo ga smatrati začetnikom modernističkog pravca u savremenoj slovačkoj poeziji. Njegove pesme odlikuju se dubokim vezama sa slovačkom tradicijom i gotovo egzistencijalističkim doživljavanjem čovekove sudsbine.

Do sada je izdao sledeće knjige poezije: Až do zrieme (Kad budemo sazreli; 1956), Zvonky (Zvona, 1968), Triptych (Triptih, 1969), Stôl chudobných (Sto siromaha, 1972). Sabrane pesme pod naslovom Básne (Pesme) izšle su mu 1972. godine.

MIROSLAV VALEK

Aleksandar Luković manipulanti

ISTORIJA TRAVE

Održihu Mikulašku

To biste rado videli,
taj fosfor!
Ovu livadu, što svetli kao sat
u času kad pokazuje proleće.
Još ima meke listove,
boleće je mišići,
i već obronkom promine njen kabriolet zeleni,
o, akceleracija trave!

I hlorofil!
I prolećno klijanje!
I dvesta hiljada drugih ljudosti!
Od toga vas neće zaboleti glava
i trava u drugo kolo već ulazi —
zapevaj nešto veselo,
zapevaj, ali brzo!

Kao jeleni preplašeni
starimo na očigled trave.
A to više nisu trkačka kola,
grmljavina proletnijih motora,
divljenje tribina!
Ovo su samo jadna kola sa pivom,
iz kojih bacaju
zelenu flašu sa penom u grliću,
ždrepce,
skakavce,
koji imitiraju kas.

Jedan-dva,
uvis kolena,
pevati!

I tako je čovek doživeo hiljadu godina.
Morao je samo da trči,
da pretiče, s penom u grlu,
niko ga nije pitao »zašto? i »kud?«
A ko je travu pitao, zašto raste, i kud?
Ko je za njem unutrašnji život pitao?
Ko je barem stabalce trave preveo
na govor ljudski?
Ništa, samo oganj i kiša.

I trava radi:
nad hodnicima krtica,
nad grobom,
nad grobom,
sluša naricanje mora,
šum iznad aorte,
menja
požar sunca,
buncanje vode,
menja
mrtve stvari u žive,
sama u sebi pati,
svemu traži pravi oblik.

Napisana je:
istorija rata,
istorija fudbala i filatelije.
Istoriju trave niko nije napisao.
Sa gledišta trave, to je beznačajno.
Njena je istorija duga i neprekidna.
U njoj voze ekspresni vozovi
i osvajači grizu konjsku grivu.
Zalazi u nju glava zlatokosa,
mnogi je petlić kresticu u njoj izgubio.
O, ona poznaje zvezde skitnice!
Trava zna iza čega ostaje krv.
Čuva u pamćenju sve letnje ljubavi,
preljube,
i zverska ubistva.

Ali' strpljiva je trava,
i osetljiva.
Sve sakrije trava.
Čuti.
Ne gledajte na nju s visoka.
Zna trava od čega mrtve boli Zub,
zna trava sve o smrti i životu.
Ima trava tačan spisak nada i suza.
Proračunala je vaš konačni oblik,
podvukla ga zelenim
i sad čeka.

Jednom će sve da shvatim,
otkriju jednom skrivene veze stvari.
Dodi,
izaći ćemo u mrak,
da porodajne slušamo bolove trave,
ukočen grč korenčica,
prasak čelija,
sokova vrenja.
Sve već razumem,
kao da sam trava.
Stavi ruku na rame noći,
dobro čuj šta ti kažem:

Ništa, samo oganj i kiša.

ODA LJUBAVI

U času između noći i dana,
kad se Zemlja na pivskoj flaši vrti,
kad se i pakao konačno odmara,
kad se već nalokala buva davolova,
i davo buvlji spava u perju crnih kokošaka,
i prašina leti
iz dlaka žita,
kad pod okom glupavka melju mak,
kad je tama u stvari u raskoraku najcrnja,
u tom času, kad su sve stvari naglavce,
žena govori žalosnu vodu,
srčić dim:
Šta, kada, koliko puta, s kim ...

Nešto kucka u jajašetu.
Nečiji glasič vapi: »Uđi!«

U nekakvoj glavi kotrlja se glava,
neki muškarac tamо visi
u omči slovceta.

Zub štakora nebešće glođe.

Umnožavanje stvari.
Sudaranje leda.

Nežnosti, koje tresu zemljom.
Ljubljenje u guščijoj koži
užasa.

Noć, vlažna ko posle parenja
zvezda.
Ljubav kao nebo.
Mesec ko pesnica.
Vazduh, što brusi rapave kvadratiće.

Srdita muzika stakla.

A tama, a tama, sve do golih kostiju,
čak gotovo bela ...

... Bog, koji novu mašinu sastavlja
od delova tela.

IZ APSOLUTNOG DNEVNIKA II

1.
Svako neka je spreman za put.
Svako nek više u svoje meso
imena stvari koje želi da ponese.
Svako nek civili,
svako nek civili,
svako nek strahuje,
svako neka u svoje meso leže
i nek u njemu ostaje
što duže, svako sam.

Šta je u tvom mesu?
Kamen koji se dimi, leptir, sovica,
ukrštene ručice petoprsta,
ili još nešto?
— Moram biti siguran, ako želim da te volim.

6.
Gledao sam parenje reči u vlažno veče,
mljackinge jezika,
pucketanje dlaka u ušima lopoča,
mešanje slina, i sve to do korena stvari.
O, jeseni,
O, užasno ljubljenje crvenih mrava!

Čistoga lica, divlji vepar je trčao,
koti se reč u grlima grlica,
slatka i prostačka.

Dodi, pesmo, i budi istinita!

11.
Tiganji, lonci,
i druge zvezde od starog gvožđa,
ljubav od svile, ljubav od porhetā,
smrt, sreća, slučaj i oči
— zelene, crne, pasje, staklene, uroklije oči,
sve će se to pokrenuti
i sa svim tim još nešto i iz vazduha:
»... Kupi sebi, kujo, dečkiča ...«
»... Čuti, Monika, pada kiša ...«
— i protiče život.

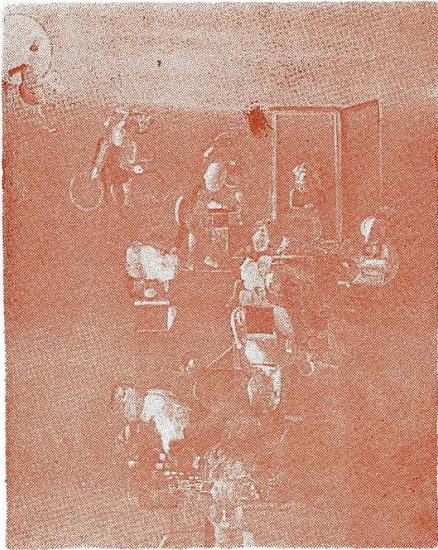
Voli me. Voli me uprkos svemu.
Skamukav grom
smešno pod pazuhom neba skamuće,
dim se vije nad gromadama mesa.

Svako neka je spreman za put.

MIROSLAV VALEK (1927) otvorio je definitivno novo razdoblje u savremenoj slovačkoj poeziji i njegov utacaj bio je od presudnog značaja za mlade naraštaje. Valek je pesnike velike imaginativne moći i širokog dijapazona. Slika čovekove situacije u savremenom svetu, koju nama pruža njegova poezija, puna je protivrečnosti, tragike i unutrašnjeg nemira. Mada je njegova poezija izrazito imaginativna, uvek se u njoj nalazi duboko racionalno jezgro.

Do sada je izdao sledeće knjige poezije: Dotyky (Dodiri, 1959), Príťažlivost' (Privlačnost, 1961), Nepokoj (Nemir, 1963), Milovanie v husej koži (Ljubljenje u guščijoj koži, 1965). Sabrane pesme pod naslovom Štyri knihy nepokojia (Četiri knjigá nemira) izašle su mu 1971. godine.

JAN ONDRUŠ

bogoljub ivković povratak

IZ BOLNICE

Kao nož te položili na sto.

I pošto si otvoren zbog sopstvenog grla,
u sečivu ko u ogledalu vidiš
svoje lice naopako, koje će te ubosti,

osmehneš se,
izdaje te jecaj,

šapneš,
vikne,

kucneš,
udari pesnicom,

o sopstvenu se sliku pogledom otimate,
o osmeh kao kresanje šibicom,

ne, s ovim ogledalom nema dogovora.

I pošto si otvoren zbog sopstvenog grla,
odupri se rukama u visini lica,

uvek ćeš biti Sizif,
i kamen koji on podiže,

i jastrebovo krilo,
i njegovo uzletanje,

meta,
i pucanj u metu,

sečivo,
i rez,

i na prag pribijen
ćutke ćeš drhtati.
Nagazi!
I' prekorači!
Vrati se!

Kovači čekićima u ritmu kopita zvone,
sečiva od ruda usijaju i njima
žuljeve režu sa dlanova
za jagodice biljnih prstiju devojačkih.

To si ti, zvonak,
raspevan, vedar, jasan,
o čašu tiho zvoniš.

(Kao nož te rupcem belim
cd krvi obrisali.)

TRAGAČ

1.
Tragač je seo kraj bunara, pitao je,
istresao je prašinu iz sandala.

Kamenčić.
Grudvicu.

Verujte mi, izgubio sam reč
zbog koje su me voleli,

Niko je video nije.

2.
Ne beše razmaka od noža do noža,
od psa do vimenja, od kapisla do sunca.

3.
Ne beše razmaka između ožiljka i ožiljka,
između trave i mrtvaca, kojima jede iz ruke.

4.
Prešao sam reku
i sada zovem sa ove obale.

Sa one sebi se odzivam.

Sačekaču sebe iza ugla
i viknuću: Lopov!

Svi se pridružili.

MESTO

1.
Na kraju je došlo do sudbinskog
poslednjeg koraka kipova i zidara.

Za čoškom mokrenja čošak povraćanja
i iza njega klakson zazvuči
snagom nade. Tamo je stepenica,
na kojoj se oklizneš na ispalni Zub,
potpeticom na dugme,
na sopstvenu ruku, na sopstveni trag.
Padneš i ustaneš. Kao ni pijanci u vrata,
nećeš u sebe pogoditi.

2.

3.
Tako da bi se uzglabilo
koleno u koleno, bora u boru,
dva oka u dva oka.

4.

Tvoj šapat žabe gatalice u šapat žabe gatalice
koja sedi na dlanu.

5.

Na kraju je došlo do sudbinskog
razlaza šina na dve strane.

Za čoškom skičanja čošak čutnje.

Bogaljčić od svih najsladi, slatku slinu
ima na dugmetu, oči zatvorene,
i sedeći na stepenici, drčući kolenom,
ispunjava nebo. Za sve ostale mesta nema,
laktom ih je odgurnuo i mesto im ovde ne
priznaje.

OSVJENĆIMSKI OGANJ

Ustao plamen, okrenuo se,
dva-tri koraka napravio.

S kol'ko jezika je počeo da moli.
S kol'ko je ruku gestikulirao,
S kol'ko je nogu tapkao u mestu.

Možda se kroz prozor moglo pogledati.
Gorući prozor.

I' na vrata udariti.
Goruća vrata.

I' za sto sesti.
Gorući sto.

Bio je tako uzbuden, tako živ, tako ljudski,
imao je dubinu i dno kao bunar,
možeš u njega posegnuti rukom
baciti u njega lađu od hartije, koja na talasu
igra,
prevući nožem, i pučina za njim se zatvori.

Pogledali su u nj ko u prozirne oči,
videli su kroz njega,

tamo je bilo korenje, dozrevao je,
i mogao se brati plamen po plamen,

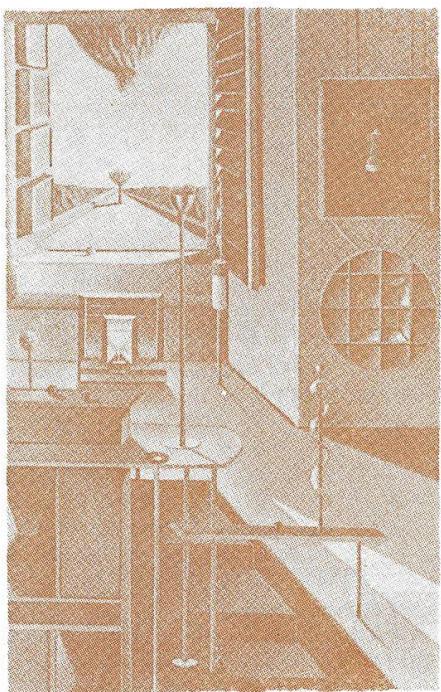
i bacati na tas, koji se nije
pod težinom plamena ugibaо.

JAN ONDRUŠ pripada takozvanoj »trnavskoj grupi« pesnika (rodom su, mahom, iz grada Trnave) u koju još spadaju Jan Staho, Jozef Mihalkovič, Ljubomir Feldeček, Jan Šimonevič. Ovi pesnici ušli su u slovačku književnost početkom šezdesetih godina sa posebno izraženim estetskim programom. Ondruš je svoju knjigu pesama izdao relativno kasno, tek 1965, ali odmah je postao jedan od vodećih pesnika. Njegova poezija veoma je sažeta i neposredno izražava pesnikovo psihičko stanje. Pojedine pesme relativiziraju stvarnost i pune su unutrašnjeg razdora.

Do sada je izdao sledeće knjige poezije: Šialeň mesiac (Ludi mesec, 1965), Posunok s kvetom (Pokret sa cvetom, 1968), V stave žlče (U stanju žuči, 1968), Klák (Pokleknuci, 1970).

Preveli sa slovačkog
LJUBOMIR SIMOVIĆ
FERO LIPKA

KRITIČARI O PESNICIMA

branislav vujičić soba uzanih vetrova

O MILANU RUFUSU

... Tragalo se za uticajima koji su Rufusa formirali; govorilo se o Krasku, Jesenjinu, Novomeskom, Kostru; mogla bi se navesti i druga imena, na primer, Toman; uticaji su neosporni, ali neosporno je i to da su ga »samoci formirali, tj. da je na svojim uzorima samo učio, a nije težio da od njih prepisuje; i može se dodati, što je jednom rekao Larbo (Larbaud), da je već u tome originalnost što je čovek toliko sličan drugima, a ipak je sebi svojstven. Rufus je takav i zato što je izrastao po strani od raznih idejno-estetskih edikta, što se nije dao prevariti drevnim tezama, protezama i hipotezama, nasuprot, polemizirao je s njima; nikako ne žureći, povijao se pred javnošću sa ozbiljom, za debitanta valjda isušće ozbiljnjom knjigom stihova, kakvi su se — bila bi nepravda ne priznati to — ponegde pojavljivali i pre njega, ali ne u takvoj koherenciji. To je u osnovi uzrok oglasa njegove zbirke, to je uopšte ono — relativno — novo što mu dovodi čitaoca.

U produbljivanju to, istina, nije tako jednostavno. Ako nećemo da se bavimo njenim detaljima, već njenim principijelnim osobinama, ovde, u produbljivanju, na početku je tako da Rufusova poezija ne greši preplavom reči; kao što je prirodno, i ona ima određene reči, pa i rečce; ponekad su netaćne, neveidljene, slučajne; ali pošto pesnik ima o čemu i da čuti, u najboljim pesmama karakteriše ga štedljivost i stidljivost; kopa, nema odmah pri ruci reč; a upravo je začudjuće kako zna da bude gnomičan i aforističan. Ono čime Rufus osvaja nije naprsto njegova tehnika pesnička, u užem smislu, to je njegov odnos prema čoveku i stvarnosti, tj. njegova poetika i etička. Analiza forme našla bi suprotnost između njegove sa-

vremenosti i modernosti; neće pak naći da je Rufus pesnik malog pevanja. Našla bi da mu negde preti pre stilizacija, ne pak da nedovoljno stilizuje.

Znači ništa za estete ne predstavlja Rufus, zato mnogo za one kojima je poezija hleb, ali samo za cenu oblika; jer samo streljenju ka obliku je put koji omogućava izbeći slučajno i neobavezno.

(Alexander Matuška: *Nevšedný de buť*, Kultúrny život, 1957, č. 26.)

* * *

O MIROSLAVU VALEKU

Dodiri, Teža, Nemir — nazivi Valekovih zbirki sami o sebi signalizuju više stvari: strogo stilsko jedinstvo već u naslovima knjiga pesama, izražajnu štedljivost a, pre svega — što se pokazuje posle konfrontacije naslova zbirke sa njenim sadržajem — smisao cele zbirke, njen osnovni misao i poetski princip, koji se kod Valeka nedeljivo objedinjuje. Ne simbolika i tematska diferencijacija, već imenovanja osnovnog principa ...

Valekov stil izgrađen je na lancu asociacija koje može izazvati određeni pojam, njegova sadržina i prostriranje, oblik ili druga osobina koja se sa njime spaja. »Dešifrovana« sled osocijacija jedne njegove pesme izgledao bi ovako: nedeljna zvona — voz — voz u plamenu, ili ratna nedelja; u njoj (i to i kao potvrda i kao kontrast) svečano obučene žene (sušnje sašivenе »kao zvono«) i pesnikova eročka predstava. Svoju »ravnotežu« pesnik traži između dva suprotna pola: žena — rat. Tačnije: i u Teži i u dve velike pesme iz ciklusa *Ravnoteža* nekakvu epsku nit, epski elemenat sačinjavaju uspomene iz godina pesnikovog sazrevanja, kad je svako osećanje, svaka ljubav imala rat ne samo kao kulisu, već kao jezivog partnera ...

Jedan od osnovnih poetskih principa Nemira je stvaranje zategnutosti između prvebitne sadržine i značenja pojma i između sadržine i značenja koji mu daje pesnik. Takav isti osnovni princip je i ironija i sarkazam. Treba izoštiti: ova dva principa su nedeljiva, su dve strane jednog istog novčića. Taj prvi, to je, pojednostavljen rečeno, kompozicioni princip (mada se već i u njemu nalazi semantičko gledište), taj drugi je, pre svega, semantički, vrednujući (mada i on izgraduje ne samo koncepciju, već i kompoziciju). Njihovo spajanje omogućava maksimalno zgušnjavanje sadržine, obilje »informacija« i njihovo vrednovanje istodobno ...

(Július Noge: *Spmienka na budúcnosť*, Slovenské pohľady 80, 1964, č. 5.)

* * *

O JANU ONDRUŠU

Ondrušove pesme su trodimenzionalni organizmi (skoro u svakoj pesmi upotrebljava sva tri gramatička lica) u kojima se sve tiče mene, tebe ili nje, a u osnovi to sam uvek ja. Jedino nas pesma spaja, inače stojimo svaki drugde, tražeći svoju sliku, svoje lice i svoj smisao na svetu, koji je dat u osnovnim elementima. I k sebi čovek dolazi u obliju ovako opredmećenom. Sa ovog stanovišta karakteristični su naslovi pesama *Kosa*, *Igra*, *Drvo*, *Ožijjak*, *Bunar* i druge. Svaka karakterizacija čoveka atributivno je neodređena, a napokon i nemoguća ..

Ono što u stvarnosti boli, u pesmi i pesmom postaje sredstvo oslobođenja. Čovek i pesnik, koji stvarno pati, ne prenosi bol na druge ljudi. Ondruš od bola i mučnine stvara nežnu i čistu magijsku igru,

nekakvu priču ili bajanje (najbolje će biti ako nješto nazovemo bajanjem), koja je u stanju da nas štiti od onoga od čega nije bio zaštićen pesnik. Ne radi se o tome da se zavoli bol, patnja, već kako ih izbeći, zbog toga što »stvari savesti, poštenja, tanjansta, lepote / primoravaju te da klekneš« i niko još s njima nije razgovarao bez pokornosti, bez bola i bez mučnine. Iznad svakodnevnih bolova, i ljudi se uču kako da ih uspešno prevaziđu, nalazi se pravi ljudski bol u mučninu, bez koje bi čovek prestao da vidi i oseća ono što može videti i osetiti samog čoveka ...

Ondrušova poezija kod nas najradikalnije lšava pesmu tradicionalnog lirizma. Rezignira na sva ili na skoro sva spoljašnja obeležja pesme. Gradena je tako reči od predmetnih iskaza, potiskujući svaku spolja unesenu ekspresivnost. Njen rečnik sastavljen je iz ograničenog broja reči. Osnovne nosioce u njoj čini nekoliko elementarnih stvari koje vatra nije uspela da spali. Zato je unutrašnje disharmonična, iako se iz celog pretpostavljenog motiva sačuvala samo reč, pesnik ga ne dopunjaje naknadno, ne opreda ga drugim rečima, ostavlja ga kao jedini sačuvani trag. Ovalko stanje upostavlja na jednoj strani fragmentarnost, ali i čistoću pesme. To je govor otvorenog ožiljka, koji ne govori zato da bi naricao. To je govor Sizifa i kamena, koji pritisika, u jednom glasu, i mada govori i o krivici i o žrtvi ljudi, ne razlikuje ih. Njegova žudnja stremi tamu gde nema ni krivih, ni žrtvovanih. U svetu u čoveku, u kojima je »došlo da suočiškog / razlaza kolotčina na suprotne strane«, ova žudnja je jedan od najsnajnijih impulsa koji omogućavaju nastanak i stvaraju oblike Ondrušove poezije.

(Milan Hamada: *Nahý plameň poézie*, Kultúrny život, 1966, č. 5.)

* * *

O LJUBOMIRU FELDEKU

Jedan kritičar, pišući o Feldekovoj zbirci pesama *Jedina slana postojbina*, upozorava na značajno mesto ljubavi, žene, intimnog osećanja u Feldekovom pesništvu ... Feldekov svet je — čak iznenadjuće — svet nekakve intimnosti, povlačenja unutra, mikroklime. Znači: nikakvi veliki, svetski problemi, nikakva ogromna platna. Treba li ovakav odnos glorifikovati? Treba li ga kritikovati?

Ni jedno, ni drugo: treba ga, pre svega, objasniti.

I Feldeкова poezija za poslednjih deset godina živila je pod pritiskom i uticajem klime koja je vladala u našoj književnosti. Bila je to atmosfera koja je inklinirala ka unutrašnjem, ka zahvatanju ličnih konflikti i problema i izbegavala tretiranje pitanja i tema drukčijeg karaktera.

Samo Feldekovo pristajanje na stvari na izgled privatne i lične ima korene i negde drugde. Izvire iz njegovog pogleda na umetnost i poeziju; iz pogleda koji — mada ga autor valjda nigde nije strože formulisao — označava čitavo njegovo pesništvo. To je u osnovi misao apsolutne autentičnosti — dakle, isintinitost, iskrenosti, čistoće doživljaja.

Božanstvo autentičnosti nije — kao što Feldek vrlo dobro zna i oseća — samospasiteljno. Zbog toga je metod koji je izabralo pomalo neobičan. Žli, u stvari — tako reči po svakoj cenu — da uhvati čistoću i snagu prvobitnog doživljaja, ali ne metodom sirovog, naturalističkog automatskog teksta. Feldekova pesma (zato toliku razmišljanja o reči i poeziji!) je sto puta obrtna i obradivana; obradivana sa minucioznim brigom (da ipak ne bi opao polen čistoće) i potpunoušću. Ovdje — a ne u autorovom neinteresovanju — nalaze se koreni njegove trezenosti, njegove koncentracije, njegovog — jednom rečju — nerazdvajanja u širinu ...

Doduše — autentičnost, čistoća — to je samo jedan pol Feldekove poetike. Drugim polom je njegova razigranost, duhovitost, iznenadnost ...

(Roman Lacko: *Feldekov nová zbiorka*, Slovenské pohľady 87, 1971, č. 5.)

Izbor i prevod sa slovačkog
MIHAJLO HAPAN

ČOVEK SA PTICOM

aleksandar jovanović-birilj svadbeni vrisak

ECCE HOMO

Ti koji si učinio da budem ovo što nisam učini da budem što jesam, onaj drugi i pravi izvedi me iz mene, gde čajam u opojnoj travi koja me ispija svog i iz koje bih da isisam

svilenu nit svanuća po kojoj je tanko isписан rukopis trajanja van smrti u srcu, telu i glavi učini da plavet kroz mene još jasnije zaplavi i da iz jalovih lobanja pažljivo budem brisan.

Nemam početka ni kraja u sanjivom postojanju. Budan sam i trajem duže od svih mogućih zora. Podvrgnut tupom saznanju i britkom osećanju za seću uvek spremam, s grudima mirnim ko gora i posle pada stojim uspravan ko u postanju širi od najšireg kopna, dublji od najdubljeg mora

ZMAJOVINA, 5. APRIL

Odjednom, ne žurimo nikud. Odjednom, sva su vrate zaključana, izgubljen svaki ključ. Odjednom prozori zastrti slutnjom. Grad počinje da sudi. I dok gori ova neslavna kruna na čelu, jabuku od zlata

darujemo gradu za iskupljenje od sunovrata i povratak u mir. I više se u nama ne ori jek lakog hoda putanjama zvezda i ne govori mudrost iz nas. To široč asfalta, kraldrme i blata

zaseda sud. I sputanih nogu nikuda više od jednom hodamo tamnički polako, i kao žuč otrovne, zle i hladne kvase nas prolećne kiše.

I ne marimo za hodnik koji će osvetliti luč u tvrdoj ruci. Jer vreme nikad ne može da zbrishe sva zaključana vrata i netragom izgubljen ključ

PRIJATELJ

Moj prijatelj izrasta iz mekog brežuljka mog dlanu meni sličan i vičan mom zlu i mojoj dobroti moj prijatelj mi živi na dlanu i mojoj topotli duguje tamu svih svojih noći i svetlost dana.

Kad očvrsne, čovek odleće put nekih drugih grana stremeći kuda streme svi tek oživljeni životi kuda se ide tiho u tek raspoznatoj tajnoti kuda moj prijatelj čili sa brežuljka mog dlanu.

Noć kada zasopi grlo ulica i bulevara moj prijatelj dodirom oka razbudi svetlost dana u nizovima svetiljki jarkih od njegovog žara i znam, kad god mi na ruci procveta duboka rana on negde rastače mrak i čudesne zvezde stvara noseći uvek u sebi topli brežuljak mog dlanu

ČOVEK SA MALOM PTICOM

Čovek koji ima malu pticu mora poznavati mudrost negovanja. Čovek koji ima malu pticu mora danima stajati na trgu, dok mu na licu ne nikne vlat spokojsstva po kojoj se može znati

da čovek koji ima malu pticu sve svoje vlati otkida da razori i poslednjeg kaveza žicu i daje poslednji dodir samo da osnaži klicu letenja u nejakom krilu. I zato će stajati

na trgu taj čovek toliko dana i mrtvih noći izlažući suncu i kiši svoje smirenje lice koliko je potrebno nemirnoj ljudskoj kratkoći

koja mine da shvati govor te tihe nesanice: da maloj, nejakoj ptici jedino može pomoći čovek koji je celog života ubijao ptice

TRG

Ko će nam pružiti ruku kad smo ovako sami zazidani u sebe i tvrdo ispunjeni sobom ovako otrovno slatki i nastanjeni zlobom isušene dobrote? I ko će nam u pomarni

razularenih optužbi i sumnji od kojih tamni najradostniji glas verovati da nismo gnušobom trovali golube na trgu, kad jedino pred sobom znamo za meru čistote i uzlet koji nas mami?

Otkucaj sa zvonika koji učvršćuje tišinu samo je kamičak hitnut preko tamničkog zida i hod svih ovih nogu i nedodir ruku kad minu

vlažne od bezmerja htenja, hrabrosti, straha i stida nagrada budu nama bačenim u nevid dolinu u tihu, toplu trpnju daleko od područja vida

PLOVIDBA

Skrivena svetlost srca
Agonija lišavanja koja čisti dušu
I kineski pesnik-učitelj skamenjen u grču
Merimo već stotinu puta plodni cvet nagnut k nama
Porinuli smo naša zdanja u more
Plovimo pod zlatnom kišom
Sećanjem osvetljeno kraj nas promiče drveće
Odbacujemo krhotine
Odbacujemo mulj vremena
Umesto ptice pišemo kiša
Kiša puta utrnula svetlost
Ravno je ludilu vodomore
Nas oplemenjuje kretnja
Reči su pustinja ne plode se više same
Opomenuti iskušenjima
Sopstvenu krv u nalivpera ubrizgavamo
Umesto kiše pišemo nebo nebo je uzrok nesanice
Naša lađa naš dom plovi
Skrivamo se u kutku sebe
Da mirni motrimo prizor
Hipnotisani pesmom osuncani gradovi promiču
Približavamo se smeni doba
Dok lišće pada, po zelenoj čoji pašnjaka
Šeta Hamlet obuzet tugom
Dan je glomazan kao kit sklanjam se u stranu
Nevidljive svirale uši nam probijaju
Prevareni smo opet
Vraćamo se prvoj gladi
Otrcanim okovratnikom veče nas pokriva
Prekrvavamo zbunjajuće predstave
Opakoj boljki-sećanju nema kraja
Sve je nanizano kao na koncu perle
Cvetna dolina nabujala
Po palubi razroki pacov šeta
Naši bogovi su u pozorištu
Vera ljubav nada plove s nama kao olupine
paput munje eho divljih patki zrak pocea
Magla je na kozjim rogovima
Mi posedujemo, samo tišinu
Hteli smo ondje biti a ne možemo
Novi Sad, 19. VI. 1973.